

Latvijas Avīze: Dons Žuans: pretrunīgais šarms

Publicēta: 25.05.2009.

Mūsu Baltais nams nupat kļuvis par vienu jauniestudējumu bagātāks

Radošajai komandai pilnībā izvairoties no operas raksturīgajiem pārspilējumiem un arī, protams, šabloniem, štampiem un priekšstatiem, kuri saistās ar 18. gadsimta operu iestudējumiem, pirmizrādi aizvadītajā sestdienā piedzīvoja Volfganga Amadeja Mocarta "Dons Žuans".

Ķirurgija nepalīdz

Man vienmēr ļoti patikušas Andreja Žagara iestudētās izrādes. Jo it visu viņš argumentē līdz sīkumiem: varoņa rīcības motīvus, rakstura nianses – režisors kā tāds detektīvs vai ķirurgs pa šķiedriņai vien izšķetina tēla sastāvu. Iznākumā tas nosaka intensīvu operas tēlu iekšējo dzīvi, pārlicina ar individuālā rakstura un temperamenta spilgtumu.

Izlasot Volfganga Amadeja Mocarta operas "Dons Žuans" jauniestudējuma reklāmas materiālus, ieklausoties režisora sacītājā un iedziļinoties katra tēla pārsteidzoši spilgtajā raksturojumā un autobiogrāfijā, kas pieskaņota 21. gadsimtam, šķiet, ka izrāde nevarētu nebūt spoža. Tomēr šajā gadījumā stiprie ķēdes posmi mijas ar vājajiem. Turklāt nav te nekādu īpašu konsekvencu – sak, režija laba, klibo muzikālā puse vai otrādi. Nē. Taču izrāde, kaut stilistiski vienota un muzikāli teicami sagatavota, ir... garlaicīga. Īpaši jau otrais cēliens šādā interpretācijā stiepjas, stiepjas, stiepjas, šķiet, bezgalīgi. Nav mērķtiecīgu kulmināciju, toties netrūkst bezmērķīgu kustību, atkārtotu mizanscēnu, kas, izrādes gaitu mudzinot, tikai pastiprina vienmuļību.

Nekurienes vidū

Pirmais cēliens neapšaubāmi ir dinamiskāks. Te ir gan varoņu savstarpējā iepazīšanās un attiecību pārbaude, gan satraucoši noziegumi – slepkavība un izvarošana... Otrais cēliens radušās situācijas izvērš, bet laikam jau nepietiekami intriģējoši, jo brīžiem šķiet, ka atrisinājums tā arī nepienāks. Emociju, iespējams, šajā operā ir par maz. Par maz mīlestības, sirsnības, jūtu. Visi burzās, "dabonas" vai "nedabonas", bet trūkst pārlicētibas, ka tas pa īstam.

Nenoliedzami, oriģināla un tiešām aizraujoša ir Andreja Žagara ideja visus varoņus un viņu dzīves ielikt nevis kādā abstraktā vidē vai krāšņā pilī – tādā telpā, ko jebkuram ir iespējams pamest tad, kad viņš to vēlas, – bet gan visai noslēgtā vidē uz kruīza kuģa, it kā nekurienes vidū. Šāds uzstādījums nes simbolisku jēgu. Veidojas tāds kā realitātes šovs, kurā pēc bibliskā Noasa šķirsta principa sastapušies pa vienam tipāžam no katras sugas: bagāts, nabags, gudrs, aprobežots, veiksmīgs, nelaimīgs...

Mīlnieka pārvērtības

Laimons Pautieņus Dona Žuana lomā ir šarmants mīlētājs. Ļoti. Īsts mūslaiku varonis pleibojs, kas turklāt operžanrā spēj iejusties kā savā dzīvē. Skatītāja acu priekšā

Pautieņa Žuans piedzīvo satriecošas pārvērtības, tverdams iespējamās baudas un šajās alkās izdegdams. Turklāt ir nojausma, ka izdaudzinātais mīlnieks ļaujas neskaitāmiem kārdinājumiem, labi saprazdams – viņš atrodas ceļā uz sevis pazudināšanu.

Tāpēc leģendām apvītā siržu laužēja aiziešana mūžībā kopā ar Komandora rēgu šķiet gan loģisks, gan poētisks risinājums. Un atkal šķiet: galvenais varonis pats iznākumam labprāt ļaujas. Jo savus gadus viņš izniekojis tik strauji, ka jūtas iztukšots un apmulsis.

Dubultnieks

Leģendāra mīlnieka "kompanjons" (saskaņā ar senseno da Pontes libretu – kalps) Leporello, ko žilbinoši attēlo Krišjānis Norvelis, šajā iestudējumā ir diezgan savrupa, patstāvīga persona.

Bet nu maza atkāpe. Vai zināt, kāda ir šā tēla dziļākā filozofija? Tas, ka Leporello, apbrīnodams savu kungu Donu Žuanu, allaž vēlas viņam līdzināties. Viņš ir kā lielā mīlnieka atspulgs. Tagad vairs neatceros, kura pasaules opernama iestudējumā viņus abus – Donu Žuanu un Leporello – atveidoja... dvīņubrāļi, turklāt – afrikāņu izcelsmes dvīņi. Toreiz, 80. gadu stilīgajā uzvedumā šī identifikācija ar ādas jakām un citiem mūsdienīgiem atribūtiem radīja ļoti spēcīgu iespaidu. Jo uztvēra galveno domu: tādi "doni žuani" ir sliktie puīši, kurus par spīti viņu netikumiem sievietes vienmēr mīl, bet vīrieši par varītēm cenšas atdarināt.

Gan spoži, gan pabāli

Asmika Grigorjana Donnas Elvīras lomā un Ingas Šļubovskas Cerlīna šajā iestudējumā ir un paliek viscilvēcīgākās. Abas ir spožas dziedājumā un spēlē, turklāt abām ir pārparēm ārējās pievilcības.

Asmikas atveidotā Elvīra ir gudra un izglītota. Starp citu, miljonāra atraitne. Viņas vēlmes, kā daudzām turīgām un viedām būtnēm, ir gana neīstenojamas: sieviete dzenas pakaļ gaistošam sapnim, laimi rodot ciešanās. Asmikas brīnišķīgā balss, krāsaina un dinamiska, cilvēcīga un tembrāli tik atbilstoša operas zālei, aizrauj pati par sevi.

Ingas Šļubovskas Cerlīna (viesmīle uz kuģa) ir reāli domājoša un stipra sieviete, pietiekami gudra izdzīvotāja, lai realitāti izmantotu savā labā, tomēr brīva paliktu savās domās. Starp citu, Inga kā opermāksliniece ir tiktāl izaugusi, lai droši stāvētu līdzās nobriedušām zvaigznēm.

Par Ingas Kalnas Donnas Annas tēlu visskaistāk pateikts programmiņā: stingri audzināta jauna sieviete, kas pārlietu pieķērusies savam tēvam, pēc kura pēkšņās zaudēšanas īstenībā neprot dzīvot. Mierināt viņu nemāk pat līgavainis, bet Dons Žuans atmodina to kaisli un stihiju, par kuru pašai agrāk nav bijis ne jausmas. Īstenībā ārkārtīgi spēcīga, kaismīga loma, bet šis stāsts no skatuves līdz publikai diemžēl noraidīts nepilnīgi. Bāla, neskatoties uz žilbinošo soprānu, ir šīs izrādes Anna. Viņas reakcijas uz situācijām (izvarošana, tēva slepkavība) ir samocītas un gluži kā štancētas no jebkura cita iestudējuma. Grūti spriest, kāpēc tā, jo Ingu Kalnu pazīstam kā elastīgu, dziļu, ļoti plastisku mākslinieci. Varbūt šī loma nav viņas? (Ar milzu apbrīnu

joprojām jāatceras Mocarta "Figaro kāzu" iestudējums pirms vairākiem gadiem Opermūzikas svētkos Siguldā, kur Inga bija Grāfiene: Ievas Kundziņas brīnišķīgajā kostīmā kopā ar Marijas teātra trupu viņa spēja apburt un radīja Mocarta mūzikas atskaņošanas ideālos priekšstatus uz visiem laikiem.)

Ļoti jauks ir Raimonda Bramaņa Mazeto: mazliet neuzņēmīgs, tomēr simpātisks, greizsirdīgs un omulīgs. Arī viņa balss un varēšana progresē ar katru lomu un uzstāšanās reizi. Romāns Poļisadovs labi jūtas savā – varoņtēla ampuā, un gluži vai skudriņas uzden interesanti risinātais skats, kurā viņš parādās jau kā spoks, ielūdzot Donu Žuanu vakariņās. Prieks arī par jauniņo dziedātāju Andri Kanniņu Dona Otavio lomā. Tomēr visi šie tēli, lai cik simpātiski paši par sevi un lai cik brīnišķīgi veidotu teicamus ansambļus, darbojas pārāk suverēni, neļaujot noticēt jebkādam dziļākām attiecībām viņu vidū.

Izrādes veiksmē

No muzikālā viedokļa operas veiksmē ir britu diriģents Džulians Reinoldss, kura talantu apbrīnojām jau pērn Dž. Pučīni operas "Bohēma" iestudējumā. Prasme lielās līnijās tvert muzikālo domu, īpašu uzmanību veltot darbam ar solistiem, viņu dara par patiesi cienījamu maestro.

Reinoldsa pieredze Mocarta mūzikā ir pamatīga – daudzkārt diriģējis slavenās operas "Figaro kāzas", "Tā dara visas", "Bēgšana no seraja". Tomēr pret "Donu Žuanu" viņš bijis atturīgs. Diriģents uzskata, ka šī ir vissarežģītākā no Mocarta operām, to grūti uztvert kā vienotu veselumu. (Ar klausītāja ausi gan tam negribētos piekrist, drīzāk garlaicīgāka ir "Tā dara visas".) Var jau būt – tas tāpēc, ka "Dons Žuans" ir situāciju komēdijdrāma, kur darbība raisās kā neskaitāmas reakcijas uz situācijām, notikumu pavērsieniem, replikām, atgadījumiem, notikumiem. Galu galā, arī reakcija uz savstarpēju atkarību. Un Reinoldss to ir spējis uztvert.

Ķermeņu faktors

Bet kā uztvert izrādes kruīza lainera vasarīgi tērpto publiku – operas kori un mīmus? Visnotaļ skaistie Kristīnes Pasternakas kostīmi dara pāri dziedātājām, kuru ķermeņi vairāk atbilst Rubensa laika skaistuma ideālam. Plikumus nesaudzīgi atsedzošie apģērbi, manuprāt, izķēmo citkārt omulīgās, gaumīgās, šarmanti noslēpumainās sievietes pat tiktāl, ka kļūst neērti skatīties. Jā, jā, visu saprotu – mūsdienu kūrortos no savām "riepām" neviens vairs nekaunas. Protams, ir no kompleksiem brīvas būtnes, kuras uzskata: esmu skaista vienmēr. Tomēr negribas ticēt, ka labas gaumes ietvaros audzinātās mūsu dziedātājas šajos tērpos pašas sev patīk. Bet varbūt viņas nedrīkstēja atteikties no tērpu mākslinieces radītajām fantāzijām? ...

Tādējādi, atzīšos, arī šis, "ķermeniskais faktors" lielā mērā traucē izrādi vērtēt objektīvi un bezkaislīgi, domājot tikai par mākslinieciskajām vērtībām.

IEVIŅA ANCENA Latvijas Avīze, 25.05.2009